

JERZY STARNAWSKI (1922–2012)

PROFESOR JERZY STARNAWSKI JAKO BADACZ LITERATURY POLSKIEJ WIEKU XIX

JERZY STARNAWSKI (1922–2012), profesor zwyczajny Uniwersytetu Łódzkiego, ukończył studia polonistyczne w KUL, rozpoczął swoją drogę naukową od badań nad romantyzmem, jako pracownik naukowy macierzystej uczelni, w roku 1950. W tymże roku doktoryzował się na podstawie dysertacji *Słowacki – epistolograf*. Jego pierwsza publikacja książkowa była poświęcona temu poecie, nosiła tytuł *Juliusz Słowacki we wspomnieniach współczesnych* (1956). Następna, jak ją nazwał, „antologia poetycka” pt. *Adam Mickiewicz w poezji polskiej i obcej* (1961) stanowiła (podobnie jak

dydaktyka uniwersytecka) świadectwo trwałego związania się jej Autora z badaniami nad romantyzmem. Jednak od roku 1957 dr Starnawski objął w KUL zajęcia z literatury staropolskiej po prof. Juliuszu Nowaku-Dłużewskim, odtąd prowadził badania dwutorowo, kontynuował studia nad epoką Mickiewicza i wkroczył w staropolszczyznę. Z biegiem czasu stał się jednym z największych znawców literatury polskiej epok dawnych, cenionym zarówno w kraju, jak i za granicą, niezaprzastającym wszakże studiów nad autorami tworzącymi w wieku XIX – nad wielkim polskim romantyzmem, ale i twórczością Aleksandra Fredry, Józefa Ignacego Kraszewskiego, Bolesława Prusa i Henryka Sienkiewicza.

Jerzy Starnawski dużo czasu poświęcił edycji i reedycji prac swojego mistrza uniwersyteckiego Juliusza Kleinera (zm. 1957), znakomitego badacza romantyzmu. Wydał *Studia inedita* (1964), które stanowiły „księgę o czterech poetach”: Ignacym Krasickim, Adamie Mickiewiczu, Zygmuncie Krasińskim i Juliuszu Słowackim. Opracował wznowienia monumentalnej monografii autora *Kordiana*. Reedycję poprzedził obszernym wstępem *Juliusz Kleiner jako badacz i wydawca Słowackiego*, wykazującym nieprzeciętną orientację łódzkiego filologa w twórczości poety. Przez całe lata uniwersyteckiej kariery mój Mistrz uważał się za „sługę wielkości” (określenie Kleinera), a jak sam kiedyś napisał, „cześć oddawał wielkim romantykom”. Bardzo często pracował nad poznaniem dziejów sławy czterech wielkich polskich poetów oraz nad ich tekstami. Tak więc po latach prac tych zgromadziło się tak dużo, że wystarczyło na wypełnienie dwóch tomów studiów zebranych. Pierwszy z nich *W świecie olbrzymów. Studia o twórczości i recepcji czterech wielkich romantyków* (1998) został wydany przez Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Przemyśle jako 35 tom „Biblioteki Przemyskiej”. Artykuły i szkice tam zamieszczone Autor ułożył w cykle – pierwszy obejmuje sześć studiów z dziejów recepcji Mickiewicza, drugi grupuje osiem prac poświęconych Słowackiemu, w tym kilka interpretacji, na przykład *Uwagi o koleżdzie Juliusza Słowackiego „Chrystus Pan się narodził”*. Profesor Starnawski jako badacz Słowackiego z pieczołowitością i swego rodzaju nabożeństwem pochylał się nad szczegółami, drobnymi zapiskami (np. w kajecie geograficznym młodego Juliusza), a wyprowadzone w toku badań wnioski okazywały się bardzo istotne, roztaczały nieraz nowe perspektywy interpretacyjne. Trzeci dział skupia prace o Krasińskim. Jedna z nich, poświęcona dramatom Krasińskiego i Słowackiego, została przedstawiona jako referat i wygłoszona w języku francuskim na sympozjum w Lyonie i w takiej postaci przedrukowana; łódzki uczyony pisał także *O trwałych i nietrwałych wartościach twórczości Krasińskiego*. Kolejną grupę studiów poświęcił Cyprianowi Norwidowi. Obejmuje ona cztery pozycje, między innymi pracę o tym, co do badań nad Norwidem wniosła nauka włoska. Tom zamyka praca bibliograficzna *Wielcy romantycy polscy na łamach „Bibliographie de la France”*. Zatem, przedmiotem zainteresowania Profesora Starnawskiego byli w tej książce czterej wielcy romantycy, a także ich badacze. Kolejną publikację, *W świecie olbrzymów...*, Autor potraktował rocznikowo (1998 – Rok Mickiewiczowski, 1999 – jubileusze Słowackiego i Krasińskiego), a zamieszczone w niej przedruki w miarę potrzeb zostały zmienione i uzupełnione.

Profesor dwukrotnie zorganizował w Przemysłu konferencję o Słowackim (1999, 2009), planował też sesję o Krasińskim (2012). W roku 2009 wydano tom obejmujący referaty wygłoszone w czasie konferencji – *Przez gwiazdy i błękit jestem z Wami. W 200 rocznicę urodzin Juliusza Słowackiego*, którego współredaktorem był Profesor Starnawski. Warto zauważyć, że został opublikowany jeszcze w Roku Słowackiego. Profesor przedstawił tam *Refleksje rocznicowe*, w których omówił obchody związane z jubileuszami trzech wielkich poetów: Mickiewicza, Krasińskiego i Słowackiego. Warto podkreślić, że w swych badaniach dokonał także odkryć archiwalnych, np. autografu listu Mickiewicza (zob. „Rocznik Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza” 1981).

Drugi tom studiów Profesora Jerzego Starnawskiego *W kręgu czterech wielkich romantyków* (Łódź 2012) obejmuje szesnaście rozpraw. Publikacja ukazała się tuż przed śmiercią Profesora, ale zdążył ją jeszcze wziąć do ręki i rozdysponować egzemplarze autorskie. Książkę otwiera rozprawa *Pojęcie „wieszcz narodowego”* dedykowana profesorowi Zbigniewowi Sudolskiemu, z którym mój Mistrz przez wiele lat współpracował naukowo. Inny znakomity badacz romantyzmu, Stanisław Makowski, poprosił Profesora Starnawskiego o przygotowanie referatu na symposium, które odbyło się we Lwowie dla upamiętnienia 120. rocznicy założenia Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza (2006). Mistrz napisał wówczas tekst o Mickiewiczu na warsztacie lwowskich profesorów historii literatury polskiej. Referat został odczytany, Autor ze względu na wiek nie pojechał na obrady, a umieszczona w omawianym tomie rozprawa została zadedykowana pamięci prof. Makowskiego. Trzeba podkreślić, że Jerzy Starnawski napisał o literaturze romantyzmu dużo więcej studiów niż włączył do wymienionych już książek. Warto odnotować, że Profesor często wypowiadał się jako recenzent publikacji o polskim romantyzmie i twórcach tej epoki, omawiał między innymi wydaną przez Makowskiego i Sudolskiego książkę *W kręgu rodziny i przyjaciół Słowackiego. Szkice i materiały* (1967) w „Ruchu Literackim” (1969). W tym samym piśmie w roku 1982 ogłosił recenzję monografii Makowskiego o Słowackim. Przykłady i dowody aktywności Profesora jako badacza i znawcy twórczości czterech wielkich romantyków są bardzo liczne. Łódzki filolog zajmował się też sporadycznie sprawami drobnymi, na przykład recepcją twórczości Aleksandra Fredry, przypominając wzmiankę o tym autorze w niemieckim periodyku z 1833 roku („Rocznik Przemyski” 2009). Pisał o Kraszewskim „wielokrotnie na nowo odczytywanym” („Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Łódzkiego Towarzystwa Naukowego” 1988), o *Kraszewskiego „Kordeckim” po stu czterdziestu latach* („Studia Claromontana” 1989), o autorze *Starej baśni* jako biografie Jana Łaskiego – reformatora („Ruch Literacki” 1990).

Mistrz prowadził także badania nad twórczością Sienkiewicza. Wyśledził, że pisarz był tłumaczem Liwiusza („Roczniki Humanistyczne” 1968, „Filomata” 1969), zebrał *Rozproszone ziarna myśli H. Sienkiewicza* („Przegląd Powszechny” 1988), miał swój udział naukowy w poznaniu „literackiej genezy *Quo vadis*” („Meander” 1990). Pisał o recepcji Sienkiewicza w Lublinie („Kamena” 1955), recenzował wydanie *Dzieł Sienkiewicza* w opracowaniu Juliana Krzyżanowskiego (t. 1–60) w „Rocznikach Hu-

manistycznych” (1953). Równie bliskie było Profesorowi pisarstwo Prusa. Wypowiadał się w ŁTN na temat listów autora *Lalki* (1962), pisał o Prusie jako przyjacielu i nieprzyjacielu filologii klasycznej („Filomata” 1994). Recenzował też edycję listów Prusa do narzeczonej i żony w opracowaniu Heleny Porębskiej („Kamena” 1955) oraz zbiorowe wydanie *Listów* w opracowaniu Krystyny Tokarżówny („Zeszyty Naukowe KUL” 1962). Oceniał *Kalendarz życia i twórczości Bolesława Prusa* sporządzony przez Stanisława Fitę i Krystynę Tokarżównę („Przegląd Humanistyczny” 1970), omówił książkę Tokarżówny *Młodość Bolesława Prusa* („Ruch Literacki” 1983). Trzeba też podkreślić, że łódzki filolog, ukochwany jako miejsce wypoczynku Nałęczów, utrzymywał bliskie i przyjazne kontakty z Muzeum Bolesława Prusa, usytuowanym w Pałacu Małachowskich.

Profesor współpracował z zespołem *Słownika literatury polskiej XIX w.* jako autor kilku haseł. Bardzo cenił „*Studia Norwidiana*” jako świetnie redagowane czasopismo KUL i umieszczał tam swoje prace. Z uznaniem powitał powstanie „*Rocznika Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza*”, recenzował kilka pierwszych roczników tego periodyku („*Przegląd Humanistyczny*” 1969, 1970; „*Ruch Literacki*” 1969), publikował też na jego łamach.

Uczony był intelektualistą renesansowego formatu, wybitną indywidualnością profesorską, badaczem uprawiającym kilka dyscyplin humanistycznych (historia literatury, edytorstwo naukowe, dzieje polskiej nauki o literaturze, neolatynistyka, bibliologia). Pozostawił po sobie około 1500 artykułów, recenzji, edycji tekstów literackich i blisko 50 książek. Łódzka filologia poniosła dotkliwą stratę. Odszedł na wieczny odpoczynek jeden z największych profesorskich „olbrzymów” naszych czasów.

Maria Wichowa